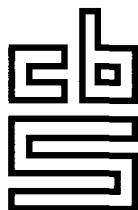

Conjunctuurbericht

Bruto binnenlands produkt

Het volume van het bruto binnenlands produkt (bbp) in het tweede kwartaal van dit jaar was 2,6% groter dan in hetzelfde kwartaal een jaar eerder (figuur 1). Dit blijkt uit een eerste raming in het kader van de Kwartaalrekeningen. De volumegroei voor het eerste halfjaar van 1991 kwam hiermee uit op 2,5%. Uit de cijfers over de eerste twee kwartalen van dit jaar kan geconcludeerd worden dat de Nederlandse economie een voortgaande groei te zien geeft, die echter duidelijk achterblijft bij de daaraan voorafgaande negen kwartalen (steeds vergeleken ten opzichte van de overeenkomstige periode een jaar eerder). De jaargroei over

1989 en 1990 lag rond de 4%. Dit waren overigens wel de hoogste stijgingspercentages van het laatste decennium. Over het jaar 1987 als geheel bedroeg de groei nog geen 1%, in 1981 en 1982 werden volumedalingen van het bbp geregistreerd.

Investeringsverwachting

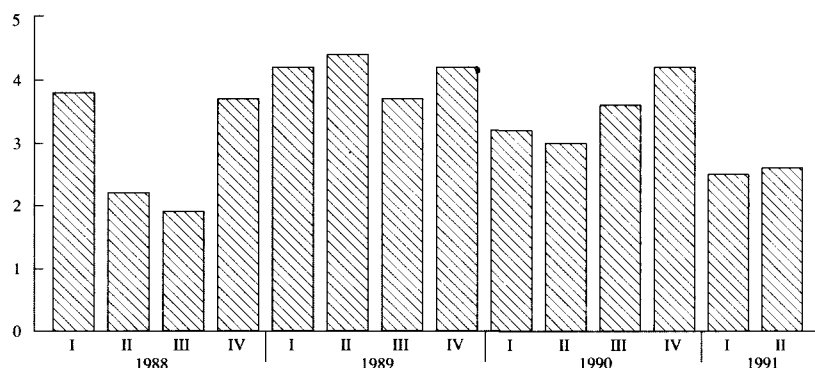
Uit de dit voorjaar gehouden Investeringsenquête blijkt dat de ondernemers in de industrie voor 1991 een vrijwel gelijk investeringsniveau verwachten als voor 1990, zie figuur 2. Deze ontwikkeling volgt op een forse stijging die de ondernemers in deze enquête meldden over het jaar 1990. De ondernemers voorzien in 1991 ten opzichte van 1990 stijgingen van het investeringsbedrag in de voedings- en genotmiddelenindustrie (+18%) en de chemische industrie (+14%). In de aardolie-industrie, de metaal- en elektrotechnische industrie en de overige industrie nemen de investeringen naar verwachting af (met respectievelijk 40%, 13% en 5%). De ondernemers in de delfstoffenwinning en openbare nutsbedrijven voorzien voor 1991 een toename van het investeringsbedrag met respectievelijk 36% en 21%.

Werkloosheid

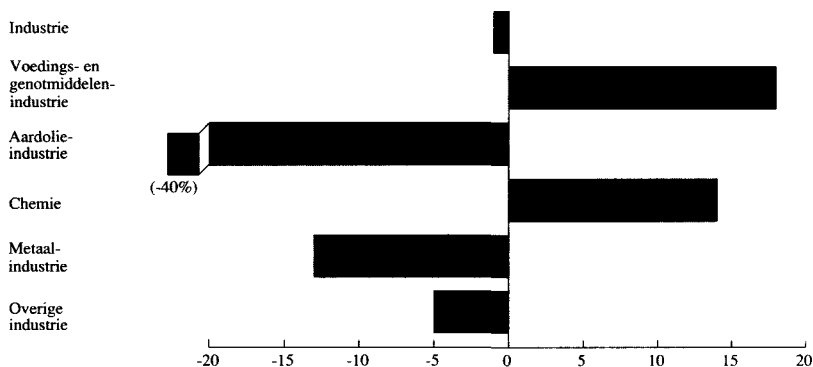
Het aantal geregistreerde werklozen bedroeg in de periode juni-augustus 1991 gemiddeld 302 duizend. De Enquête beroepsbevolking van het CBS is een steekproefonderzoek, zodat de uitkomsten een onnauwkeurigheidsmarge hebben. Daarom mogen alleen grote verschillen tussen drie-maandscijfers alsmede ontwikkelingen die zich over een wat langere periode blijvend aftekenen, worden beschouwd als indicaties voor de werkelijke ontwikkelingen. Gemiddeld was in zowel 1989 als 1990 het

dalingstempo ten opzichte van een jaar eerder circa 44 duizend. In de periode december 1990-mei 1991 lagen de opeenvolgende driemaandsgemiddelden ongeveer 23 duizend onder het niveau van een jaar eerder (zie figuur 3). Het aantal geregistreerde werklozen daalde in deze periode in een tempo dat lager lag dan in 1989 en 1990. De laatste drie driemaandsgemiddelden lagen 32 tot 41 duizend onder het niveau van een jaar eerder. Deze cijfers wijzen niet op een verdere vermindering van het dalingstempo.

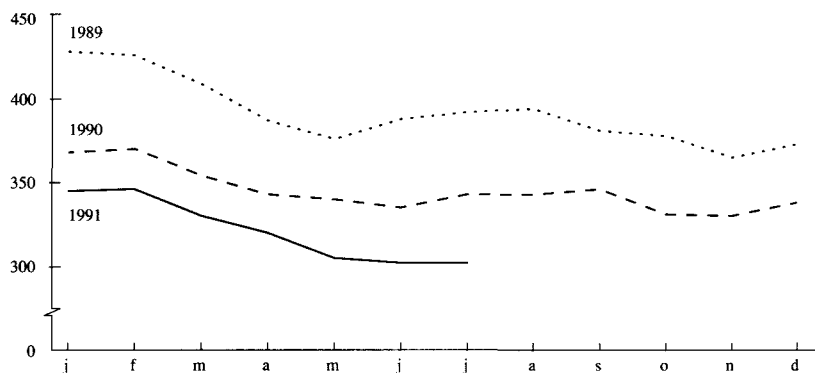
Figuur 1. Bruto binnenlands produkt (volume, procentuele kwartaalmutaties t.o.v. voorgaand jaar)

Figuur 2. Investeringsverwachting van ondernemers in de industrie (procentuele waardestijging van materiële activa 1991 t.o.v. 1990)

Figuur 3. Geregistreerde werklozen (driemaandsgemiddelden x 1000)

Buitenland

Productie industrie

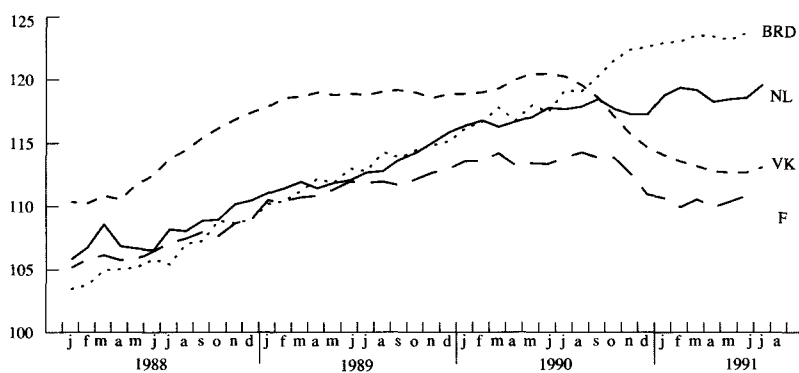
De indexcijfers van de industriële productie (1985=100) in de Bondsrepubliek Duitsland (BRD) en Nederland zijn vanaf 1988 bijna onafgebroken toegenomen, zie figuur 4. Medio 1990 waren de indexcijfers voor beide landen vrijwel gelijk. Na de eerste helft van 1990 is de productie in de BRD sneller gestegen dan bij ons. In juli van dit jaar bereikte de index in de BRD een niveau van bijna 125, waarmee het verschil met Nederland

is opgelopen tot 5 index-punten. In het Verenigd Koninkrijk (VK) heeft zich na 1988 een tegengestelde ontwikkeling voorgedaan. Nadat de index zich in 1989 en in de eerste helft van 1990 stabiliseerde op een niveau van rond de 120, is deze in de periode erna met ruim 8 index-punten gedaald. De industriële bedrijvigheid bevindt zich medio 1991 in het VK weer op het niveau van drie jaar geleden. In Frankrijk daalde het produktievolume eind vorig jaar met 4 index-punten. In de eerste helft van 1991 stabiliseerde de productie zich

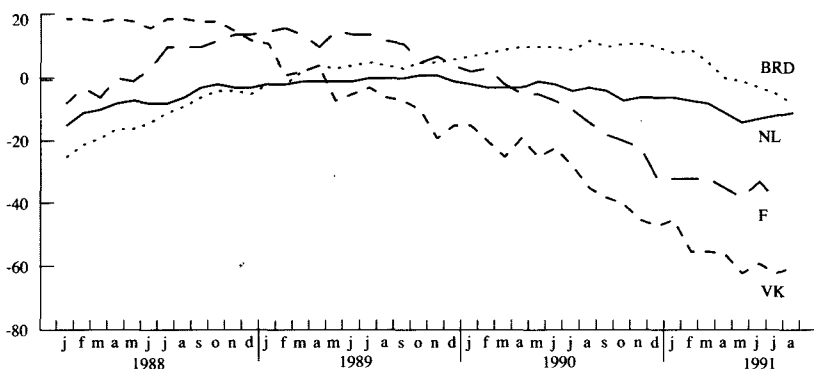
Beoordeling orderpositie

De (licht) dalende trend in de beoordeling van de orderpositie door de Nederlandse industriële ondernemers vanaf medio 1990 heeft zich in de maanden juni en juli niet voortgezet, zie figuur 5. In de BRD, waar pas begin dit jaar een geleidelijke verslechtering van het oordeel zichtbaar werd, zette de daling zich in de meest recente maanden wel door (de cijfers voor de BRD betreffen het grondgebied vóór 3 oktober 1990). In Frankrijk en het VK stabiliseerde de beoordeling zich de laatste maanden op een relatief laag niveau.

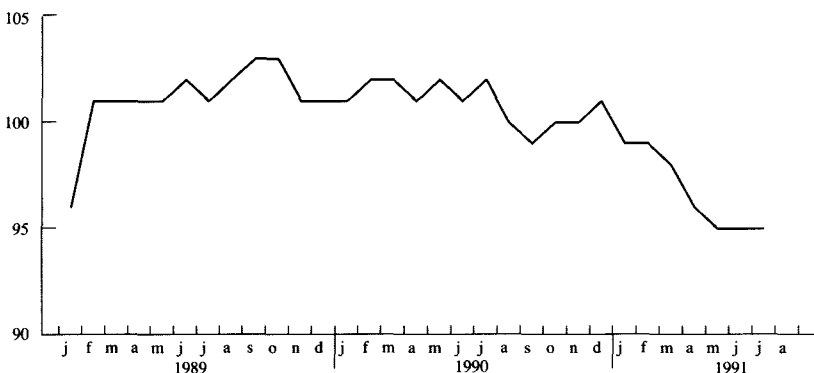
Figuur 4. Productie industrie (volume, seizoengecorrigeerd, 1985=100, voort-schrijdend driemaandsgemiddelde)

Figuur 5. Beoordeling orderpositie (seizoengecorrigeerd, saldo positieve en negatieve antwoorden in % van totaal)

Figuur 6. Index orderpositie industrie (4e kwartaal 1990=100)

Conjunctuurtest

Volgens de uitkomsten van de Conjunctuurtest in de industrie is het indexcijfer van de orderpositie in juni en juli niet gewijzigd in vergelijking met mei, zie figuur 6. De index die beoogt een beeld te geven van het aantal maanden werk in portefeuille, bedroeg in juli 95 (vierde kwartaal 1990=100). De dalende tendens die vanaf begin dit jaar zichtbaar was, heeft zich hiermee in juni en juli niet voortgezet. De orderpositie van de onderscheiden groepen binnen de industrie toonde verschillende ontwikkelingen. In de investeringsgoederenindustrie is de orderpositie in de loop van dit jaar het meest verslechterd. In juli bedroeg het indexcijfer 93. De overeenkomstige indexcijfers voor de intermediaire goederenindustrie en de consumptiegoederenindustrie waren 97 en 99. De beoordeling van de orderpositie door de industriële ondernemers, die gezien kan worden als een indicatie voor toekomstige productieontwikkelingen in de industrie, liet in juni en juli een duidelijke verbetering zien ten opzichte van mei. In de maanden januari tot en met mei was de beoordeling van de orderpositie verslechterd. Door deze ontwikkelingen was het saldo van positieve en negatieve antwoorden in juli vrijwel even groot als in januari. Vergeleken met begin dit jaar werd de orderpositie in juli door de ondernemers in de voedings- en genotmiddelenindustrie positiever beoordeeld. De papier- en grafische industrie gaf een verslechtering van het oordeel te zien. In de chemische industrie en de metaalindustrie waren er geen belangrijke veranderingen.

Deze bijdrage is ontleend aan het *Conjunctuurbericht*, nr. 9-91, dat wordt samengesteld door de hoofdafdeling Nationale Rekeningen van het CBS.